

Zhrnutie

DIFF GOV City Talk #3

Európska obranná politika: kam smeruje?

Martina Babiková a Jacqueline Sirotová¹

Aká je vízia Európskej obrannej politiky? Aký formát spolupráce bude predstavený Európskou Úniou (EU) pre jej úspech? Sú krajiny strednej a východnej Európy pripravené zdieľať spoločnú obrannú politiku? Čo by táto spolupráca znamenala pre tieto krajiny a ako môžu Slovensko a jeho susediace krajiny prispieť k Európskej obrannej integrácii? Tieto otázky boli hlavnou témou na diskusii DIFF GOV City Talk v Košiciach, na ktorej sa zúčastnili zástupcovia ôsmich expertných skupín pôsobiacich v oblasti obrany a bezpečnosti, vrátane zástupcov Ministerstva obrany Slovenskej republiky, analytikov niekoľkých think tankov, akademikov a zástupcov politických strán.

Na prvom paneli zameranom na víziu Európskej obrannej politiky diskutovali Katarína Jurišová z Ministerstva obrany Slovenskej republiky, generál Pavel Macko zo strany SPOLU – občianska demokracia a plk. Jozef Zekucia (v.v) zo Stratpolu. Diskusia bola moderovaná Martinom Regulim z GLOBSEC Policy Institute.

Diskusie bola otvorená otázkou o princípoch kolektívnej obrany, najmä z pohľadu na článok 5 zmluvy o NATO (Severoatlantická aliancia). Všetci zúčastnení konštatovali, že NATO je nespochybniteľný ručiteľ našej bezpečnosti. Odhliadnuc od toho, že EÚ aj NATO sú medzivládne organizácie, NATO bolo primárne sformované pre zaručenie bezpečnosti = na rozdiel od EÚ, ktorá bola založená ako ekonomická únia, doteraz postrádajúca vlastnú štruktúru obrany a bezpečnosti. Faktom je, že NATO ani EU nemajú vlastné ozbrojené sily, a teda vyžadujú určitú bojaschopnosť od členských štátov. Hlavný rozdiel v prospech NATO je však ten, že má vlastné štandardy, praktiky, inštitúcie a koordináciu. Tieto atribúty mu dávajú väčšiu dominanciu ako EÚ.

Bližší pohľad na členské štáty EÚ jasne ukazuje, že až na pár výnimiek nie sú až tak ochotné plniť si svoje záväzky voči NATO, predovšetkým pokiaľ ide o výdavky na obranu. Táto skutočnosť je často kritizovaná americkým prezidentom Donaldom Trumpom. V súčasnosti iba

¹ Martina Babiková je bývalá analytička National Security Programme v GLOBSEC Policy Institute. Jacqueline Sirotová je študentka magisterského štúdia na Univerzite Komenského a stážistka Future of Europe Programme v GLOBSEC Policy Institute.

8 z 29 členských štátov NATO dosahuje dohodnutú hranicu výdavkov vo výške 2% HDP na obranu. Pri formovaní nových európskych obranných iniciatív musia členské štáty koordinovať svoje výdavky voči EÚ a NATO, aby sa vyhli finančným podlžnostiam. Rečníci jednoznačne proklamovali, že vzhľadom na súčasnú rýchlo sa meniacu geopolitiku, EÚ nemá iné východisko ako pristúpiť k vytvoreniu vlastnej obrany. EÚ podnikla už niekoľko krokov k rozvoju vlastných obranných spôsobilostí - jednou z nich je Stála štruktúrovaná Spolupráca (PESCO), ktorá je právne záväzná pre členské krajiny. Táto iniciatíva bola zahrnutá už v Lisabonskej zmluve z roku 2009 na základe medzivládnej spolupráce (bez účasti Veľkej Británie, Dánska a Malty). V súčasnosti existuje 47 prebiehajúcich projektov, z ktorých Slovensko vedie jeden a v ďalších šiestich participuje. Najviac aktívne krajiny v týchto projektoch sú Francúzsko a Španielsko. Projekty PESCO zahŕňajú oblasti rozvoja spôsobilostí a operačného rozmeru, a sú distribuované do rôznych oblastí, ako napr. výcvikové zariadenia, pozemné systémy, námorné a letecké systémy, kybernetika a spoločné poskytovanie rôznorodých služieb. V najbližšom rozpočte EÚ by mala byť z výdavkov na obranu vyčlenená samostatná časť, určená výlučne budovanie infraštruktúry, nakoľko práve tá je kľúčovým atribútom pri zabezpečovaní efektívnosti vojenských služieb. A práve takáto forma spolupráce je jedným z aspektov ktorý NATO chýba.

Zdroj: Factsheet on Permanent Structured Cooperation, May 2019²

Existuje spoločné vnímanie potencionálnych hrozieb medzi členskými štátmi? Odpovede na túto otázku sa v rámci EÚ rôzni. Napríklad Francúzsko sa zameriava na Afriku, zatiaľ čo krajiny južnej Európy na migráciu z krajín mimo EÚ, ktorú považujú za najväčšiu hrozbu. Pre Poľsko a pobaltské štáty potenciálna hrozba prichádza zase od východných hraníc EÚ. Mierny pesimizmus do návrhov Európskej obrannej politiky vnáša taktiež nedostatočná súdržnosť a jasnosť smerovania EÚ. Čo je cieľom spoločnej obrany? Aké by malo byť nasadenie? Kým bude obranná politika vedená a financovaná? Aká bude jej legitimita? Budú národné

² "Factsheet on Permanent Structured Cooperation", European External Action Service, 10 May 2019, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pesco_factsheet_may_2019.pdf.

ozbrojené sily zrušené? Čo hrozí EÚ? Rečníci sa zhodli, že na Európskej úrovni chýba diskusia na túto tému a preto nie je momentálne možné sa zhodnúť na základných princípoch fungovania. Zároveň táto iniciatíva nemá momentálne plnú podporu na medzinárodnej úrovni.

Ak sa pozrieme na súčasné zloženie členských štátov EÚ a NATO zistíme, že zastúpenie štátov sa líši. Je preto dôležité, aby tieto platformy medzi sebou spolupracovali a nie si navzájom konkurovali. V prípade EÚ to znamená držať sa svojich exkluzívnych schopností a kapacít, nakoľko je menším a viac usporiadaným celkom. Je rovnako dôležité podotknúť, že taktiež môžu nastať situácie, v ktorých členovia NATO nebudú ochotní zúčastňovať sa na spoločných opatreniach (nepočítajúc kolektívnu obranu) z politických alebo iných závažných dôvodov.

Čo sa týka vízie Európskej obrannej spolupráce a Slovenska, naši hostia skonštatovali, že prístup stredoeurópskych krajín by mal postavený na spolupráci. Slovensko je malá krajina, ktorá nedisponuje dostatočným množstvom zdrojov na riešenie bezpečnostných otázok. Európa ako celok by však najprv mala byť schopná vyriešiť svoje politické rozdiely a prekážky, a až potom sa naplno pustiť do ďalšej formy spolupráce. Pozornosť by sme skôr mali venovať fungovaniu európskej obrany, ako jej zavedeniu.

Na záver prvej diskusie hostia zodpovedali otázky z publika pomocou slido.com. Prvá otázka znela „Aké kroky by mala EÚ podniknúť v prípade Ukrajiny a Sýrie?“. Odpoveď sa niesla v duchu potreby EÚ stanoviť si jasný politický postoj pre tieto dva konkrétne prípady, aby bola schopná vystupovať ako silný medzinárodný hráč. Ďalšia otázka sa týkala fungovania Slovenska v PESCO do budúcnosti. Najväčšou prioritou Slovenska a jeho pôsobenia v PESCO je, aby Slovensko bolo schopné naplniť svoje právne záväzky ktoré má voči PESCO prostredníctvom projektov v ktorých participuje.

Druhý panel diskusie bol venovaný úlohe regiónov strednej a východnej Európy v Európskej obrannej politike. Účastníkmi diskusie boli Vladimír Tarasovič zo Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku (SFPA), Tomáš Koziak z Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a Tomáš A. Nagy z Ministerstva Obrany Slovenskej republiky. Diskusia bola vedená Martinou Babíkovou z GLOBSEC Policy Institute. Úvodná otázka sa týkala súčasného stavu bezpečnostnej a obrannej európskej politiky a všetci účastníci sa zhodli, že bol dosiahnutý evidentný progres. Ako už bolo poznamenané, NATO je nespochybniteľne dôležitým aktérom ale EÚ politicky jasne napreduje.

Myšlienka Európskej obrannej integrácie je v európskych kruhoch predmetom diskusie už niekoľko desaťročí. Historický posun EÚ k spoločnej obrannej integrácii akceleroval víťazstvom Donalda Trumpa v prezidentských voľbách v roku 2016 a jeho nedávnym spochybňovaním NATO, ale tiež odchodom Británie z EÚ a záležitosťami súvisiacimi s bezpečnosťou ako napríklad (agresívna) ruská zahraničná politika, migrácia a teroristické útoky.

Za posledné tri roky spravila EÚ významný krok vpred z hľadiska obrannej a bezpečnostnej politiky, predovšetkým spustením nových iniciatív, projektov a platforiem ako sú PESCO, Koordinované Výročné Preskúmanie v Oblasť Obrany (CARD), Európsky Obranný Fond a mnoho ďalších. Tieto iniciatívy a projekty boli navrhnuté za účelom zlepšiť kooperáciu medzi NATO, EÚ a samotnými členskými štátmi, a taktiež na prehĺbenie súdržnosti v oblasti obranného plánovania, financovania obranného priemyslu, modernizácie a obstarávania.³

TRI NOVÉ EURÓPSKE OBRANNÉ INICIATÍVY	
CARD (Koordinované Výročné Preskúmanie v Oblasť Obrany)	Poskytuje pre členské štáty prehľad schopností a identifikuje potencionálne možnosti pre spoluprácu.
PESCO (Stála Štruktúrovaná Spolupráca)	Členské štáty pristupujú na báze dobrovoľnej účasti ku právnym záväzkom spoločného plánovania a operovania v obrannej oblasti.
EDF (Európsky Obranný Fond)	Ponúka finančnú podporu v oblasti obrannej spolupráce. Propaguje cezhraničnú obrannú spoluprácu medzi krajinami EÚ a medzi zúčastnenými stranami (firmy, výskumné centrá, akademické inštitúcie, medzinárodné organizácie a štátna správa) a podporuje inovácie, rozvoj a najmodernejšie obranné technológie a produkty. PESCO projekty môžu profitovať zo zvýšeného EÚ financovania až do výšky 30% na rozdiel od 20% za prototyp.

Zdroj: Factsheet on Permanent Structured Cooperation, November 2019⁴.

Myšlienka podporovania Európskej obrannej politiky je založená na predpoklade, že kooperácia medzi členskými štátmi posilní EÚ. Takisto by to znamenalo, že EÚ je schopná

³ Tomas A. Nagy, "Europe finally ready...to do much more together in defence and security", Policy Paper, GLOBSEC, Júl 2019, <https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2019/07/DiffGov-Policy-Paper-3.pdf>

⁴ "Factsheet on Permanent Structured Cooperation", European External Action Service, November 2019, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pesco_factsheet_november_2019.pdf

poskytnúť rýchlejšiu a pohotovostnejšiu reakciu v prípade ohrozenia alebo krízy (na rozdiel od súčasného nedostatku flexibility, za ktorú je silno kritizovaná).

Všetky stredoeurópske krajiny spomedzi 25 členov EÚ, ktoré sa rozhodli vstúpiť do PESCO, stále častejšie, i keď nie vždy úspešne, hľadajú spoločnú reč pri kľúčových otázkach EÚ ako napr. budúcnosť Európskej obrannej integrácie. Často sa spomína, že ich názorové rozdiely sú spôsobené rozdielnym chápaním konceptu hlavnej hrozby, a následne tým, že bezpečnosť a obrana niektorých krajín nie je vždy chápaná ako priorita. Tri pobaltské krajiny, Poľsko a Rumunsko sa považujú za krajiny najviac vystavené ruskej hrozbe. Na druhej strane tzv. Mitteleuropa Nations (Chorvátsko, Česká republika, Maďarsko, Slovenská republika, Slovinsko + Bulharsko) nevidia ohrozenie zo strany Ruska. Táto rozdielnosť sa neskôr prirodzene prejavila v neprímeranom prerozdeľovaní obranných investícií.⁵

Toto nie je jediný 'rozdeľujúci' element. Stredoeurópske a východoeurópske krajiny majú taktiež rôzne geopolitické perspektívy, level politického vzdoru v rámci jednotlivých krajín, a obranné kapacity. Dôsledné stanovenie priorít je nevyhnutné pre schopnosť úspešne čeliť problémom ako je nedostatok politickej vôle, väčšia európska solidarita podporujúca definovanie spoločnej hrozby a konsenzus pri definovaní spoločných cieľov rozvoja v oblasti obrannej a bezpečnostnej stratégie.

Na záver je možné skonštatovať, že rozdielne historické skúsenosti, ako aj strategický a geopolitický status každej krajiny neumožňuje rovnaké vnímanie daného problému, a to nie len v prípade stredoeurópskych a východoeurópskych krajín, ale i v prípade EÚ ako celku. Nie je možné, aby krajiny vnímali hrozby rovnako. Omnoho dôležitejšie je nájsť vhodný konsenzus a solidaritu.

Nemenej dôležitý záver je, že európska obranná politika nie je a nemala by byť konkurenciou pre NATO. NATO naďalej zostáva základom Európskej bezpečnosti a Európska obranná iniciatíva by mala prioritne slúžiť ako doplnujúca zložka. Je rovnako dôležité nepodceňovať dôležitosť zblížujúcej sa obrannej Európskej integrácie, ktorá by (cez transformáciu súčasného stavu Európskej obrany a bezpečnosti) poskytovala lepšiu bezpečnosť a EÚ by tak bola odolnejšia voči vonkajším hrozbám.

Záverečné zhrnutie podujatia City Talks konštatuje, že Slovensko nedisponuje dostatočným množstvom vlastných kapacít. Kooperácia je pre Slovensko dôležitá, aby mohlo využiť Európske príspevky na modernizáciu vlastnej armády, infraštruktúry a pod. Ak si je Slovensko

⁵ Marcin Zaborowski, „Central Europe and European Defence Integration“, GLOBSEC European Security Initiative, November 2019, <https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2019/12/CE-and-European-defence-integration-1.pdf>

vedomé dôležitosti spolupráce s krajinami, ktoré sa ocitli v kríze, môže o takúto pomoc samé v budúcnosti požiadať. Pravdepodobne najväčšou výhodou pre Slovensko je jeho zaručená bezpečnosť a benefity profesionálneho výcviku, zlepšovanie slovenských profesionálov počas vojenských cvičení a misií v Európe a vo svete. Slovensko sa tým môže stať spoľahlivým partnerom a posilniť svoju bezpečnosť a kredibilitu.

Deklarácia (o zodpovednosti):

Podpora tejto publikácie zo strany Európskej komisie nepredstavuje schválenie obsahu, ktorá odráža výhradne názory autorov. Komisia nezodpovedá za akékoľvek ďalšie použitie informácií zahrnutých v tejto publikácii.

Táto publikácia je súčasťou medzinárodného projektu GLOBSEC DIFF GOV – ‘European Governance – Potential for Differentiated Cooperation’, ktorý skúma rôzne modely kooperácie medzi členskými štátmi Európskej Únie a je podporovaný nadáciou Jean Monnet Activities of the EU Programme Erasmus+.

 GLOBSEC
IDEAS SHAPING THE WORLD

 EURÓPSKA OBRANNÁ POLITIKA: KAM SMERUJE?

Vízia(e) Európskej obrannej politiky
Je stredná a východná Európa pripravená na formovanie Európskej obrannej politiky budúcnosti?

Pondelok 25.11.2019 | 17:00 – 19:00
Tabačka Kulturfabrik (Kinosála)
Gorkého 2, Košice

Zdroj: je súčasťou projektu DIFF GOV European Governance: Potential for Differentiated Cooperation. DIFF GOV je podpora Európskej komisie v rámci programu Jean Monnet Activities of the EU Programme Erasmus+.

  Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union